

6. klassi eesti keele 2008. aasta riikliku tasemetöö analüüs

Maris Sinka, Tallinna Prantsuse Lütseumi eesti keele ja kirjanduse õpetaja

1. Sissejuhatus

Analüüs on tehtud Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse tellitud 6. klassi tasemetööde valimi alusel. Analüüsi eesmärk on hinnata tasemetöö tervikut ja ülesandeid eraldi, analüüsida tasemetöö statistika põhjal õpilaste peamisi vigu, tasemetöö tulemusi ja sooritatust, teha ettepanekuid ning järeldusi koostajate ja hindajate töö kohta.

2. Tasemetöö eesmärk

Tasemetöö eesmärk oli hinnata riiklikus õppekavas määratletud II kooliastme eesti keele õpitulemuste saavutatust, anda õpetajatele võimalus hinnata oma õpilaste teadmisi ja oskusi üleriigilisel taustal, saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest ning suunata tasemetöö sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi.

3. Tasemetöö ülesehitus ja korraldus

Tasemetöö oli koostatud kahes variandis, mis erinesid teineteisest ülesannete järjestuse poolest. Tasemetööga kontrolliti õpilaste funktsionaalset kuulamisoskust ja ilukirjandusliku teksti mõistmist (ülesanded A1/B1); eesti kirjanike tundmist (A2/B9); funktsionaalset lugemisoskust, sünonüümi ja muistendi tundmist (A3/B8); tegusõna vormimoodustust (A4/B2); lausete kirjavahemärgistamist (A5/B4); sõnade poolitamist (A6/B5); *i* ja *j* ortograafiat (A7/B7); keele, kirjanduse ja kunstiga seotud oluliste mõistete tundmist (A8/B6); nimisõna kokku- ja lahkukirjutamist (A9/B3); ühiskondlikku ja kultuuripädevust (A2/B9; A3/B8); üldoskusi, nagu iseseisvat tööd tekstiga ning olulise teabe leidmist ja eristamist (A1/B1, A3/B8). Kuulamisülesande pidid õpilased lahendama õpetaja ette loetud teksti alusel, ülejäänud tasemetöö teksti põhjal. Lisaks kaheksale kohustuslikule ülesandele oli töös ka lisaülesanne, mille lahendamine polnud kohustuslik. Töö eest võis saada kõige enam 80 punkti.

Tasemetöid hindasid aineõpetajad Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse hindamisjuhendi järgi. Hindeskaala oli järgmine:

72–80 punkti – hinne „5”

56–71 punkti – hinne „4”

36–55 punkti – hinne „3”

16–35 punkti – hinne „2”

0–15 punkti – hinne „1”

Seega jäi hindamiskaala 2007. aastaga võrreldes samaks.

4. Tasemetöö tulemuste analüüs

Kui võrrelda tasemetöö üldandmeid varasemate aastate tasemetööde andmetega (vt Tabel 1), on näha, et 2008. aasta tasemetöö on olnud raskem kui 2007. ja 2006. aasta tasemetööd. Kui 2006. aasta tasemetööd oli võrdlemisi hõlpus sooritada hindele „4” või „5” ja sooritamise kvaliteet langes juba 2007. aastal (86,32%-lt 73,2%-le), siis 2008. aasta töö eest sai hinde „4” või „5” vaid 59,1% tasemetöö teinuist. Kõrgema hinde saavutamine nõudis tõepoolest rohkem teadmisi ja oskusi, mis võimaldas parimatel teistest eristuda.

Tabel 1. Tasemetööde üldandmed 2006-2008

	2006	2007	2008
Õpilaste arv (valimi suurus)	1060	1481	1615
Sooritamise edukus	99,72%	97,9%	96,5%
Sooritamise kvaliteet	86,32%	73,2%	59,1%
Maksimaalne võimalik punktisumma	80	80	80
Keskmine punktisumma (tulemus)	66,10	60,24	56,13
Minimaalselt saadud punkte	28,5	18	12
Maksimaalselt saadud punkte	80	80	80
Keskmine hinne	4,21	3,84	3,64

2008. aastal kuulus analüüsitavate tööde valimisse 1615 tööd 80 koolist. Valimist 18,4% moodustasid linnade, 46,4% suurlinnade (Tallinn, Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve) ning 35,2% maakoolide tasemetööd. Poiste töid oli valimis 831 (51,56%), tüdrukutel 784 (48,5%). Koolitüübilt olid esindatud gümnaasiumid, mille juures on põhikooliklasse 32 (2,0%), lasteaed-alkoolid 8 (0,5%), lasteaed-põhikoolid 46 (2,8%), põhikoolid 363 (22,5%), gümnaasiumid 1157 (71,6%) ja üldharidusklassid balletikooli juures 9 (0,6%) tööga.

Tabel 2. Üldandmete statistika 2008

Üldandmete statistika 2008	Tööde arv	Enim punkte	Vähim punkte	Keskmiselt punkte	Keskmine hinne	Edukus	Kvaliteet	
Üldandmed	1615	80	12	56,13	3,64	96,5%	59,1%	
Tulemused kooli asukoha järgi	Linnakoolid	297	80	32	56,37	3,66	97,3%	60,3%
	Suurlinna-koolid	750	78	23	56,60	3,66	94,9%	56,9%
	Maakoolid	568	80	12	55,40	3,60	97,5%	60,3%
Tulemused kooli tüübi järgi	Lasteaed-alkool	8	74	42	50,69	3,88	100,0%	75,0%
	Lasteaed-põhikool	46	76	30	55,07	3,57	93,5%	54,3%
	Põhikool	363	77	14	53,05	3,44	92,0%	47,7%
	Üldharidus-klassid balletikooli juures	9	68	54	60,67	3,89	100,0%	88,9%
	Gümnaasium,	22	74	40	60,06	3,88	100,0%	78,1%

	mille juures on põhikooli klasse								
	Gümnaasium	1157	80	12	56,98	3,69	97,9%	62,0%	
Tulemused soo järgi	Poisid	831	78	12	52,87	3,46	94,6%	47,5%	
	Tüdrukud	784	80	14	59,60	3,82	98,6%	71,3%	

Tabelist 2 on näha, et tasemetöö oli õpilastele jõukohane: keskmiselt saadi 56,13 punkti 80 võimalikust, mis on 70,2% maksimumist. Edukalt, s.t hindele „3”, „4” või „5”, sooritas töö 96,5% valimi õpilastest, kvaliteetselt, s.t hindele „4” või „5”, 59,1% valimi õpilastest. Hindele „1” sooritas töö 2 õpilast (0,1%), hinde „2” sai 53 õpilast (4,2%). Seega oli hinnet „3” saada võrdlemisi lihtne. Hindele „5” sooritas tasemetöö vaid 125 (8,0%) valimisse kuulunud õpilast, mis näitab, et töö oli siiski võrdlemisi raske. Maksimaalse punktisumma (80 punkti) sai kõigest 2 valimisse kuulunud õpilast.

Kooli asukohast (**vt Tabel 2**) tasemetöö sooritamise edukus oluliselt ei sõltunud: linnakoolide õpilased said keskmiselt 56,37, suurlinnakoolide õpilased 56,60 ja maakoolide õpilased 55,40 punkti. Ka hindeid „4” ja „5” saadi võrdlemisi ühtlaselt: 60,3% maa- ja linnakoolide õpilastest ning 56,9% suurlinnakoolide õpilastest. Seega oli asukohajärgne erinevus keskmiste punktide järgi väike (1,2 punkti) ning kvaliteet ühtlane: kõikumine 3,4%. Võrreldes tulemusi kooli tüübi järgi (**vt Tabel 2**), võib öelda, et keskmiselt said enim punkte balletikooli juures tegutsevate üldharidusklasside õpilased (60,67 punkti) ning kõige väiksem keskmine punktiarv oli lasteaed-alkkooli õpilastel (50,69 punkti) – vahe seega 9,98 punkti, mida võib pidada arvestatavaks kõikumiseks.

Tüdrukud sooritasid tasemetöö tunduvalt edukamalt kui poisid (**vt Tabel 2**): hindele „4” või „5” tegi töö 71,3% valimisse kuulunud tüdrukuist, kuid vaid 47,5% poistest, positiivse hinde sai 98,6% tüdrukuist ja 94,6% poistest. Poiste keskmine tulemus (52,87 punkti) oli 6,73 punkti madalam kui tüdrukutel (59,60 punkti) ning see oli madalam ka igas ülesandes eraldi (**vt Tabel 3**). Poistele on osutunud raskeimaks ülesanne A8/B6, millega kontrolliti õpilaste keele, kirjanduse ja kunstiga seotud oluliste mõistete tundmist, tüdrukute sooritus oli selles ülesandes 11,1% kõrgem. Tüdrukud sooritasid nõrgimale tulemusele ülesande A2/B9, millega kontrolliti eesti kirjanike tundmist. Lihtsaim oli poistele kirjavahemärgistuse ülesanne A5/B4 (tüdrukute sooritus 6,5% kõrgem), tüdrukuile täheortograafia ülesanne A7/B7, poiste tulemused jäid siin tüdrukute omadele alla 12,1%.

Tabel 3. Poiste ja tüdrukute tulemused üksikülesannete kaupa

	Kokku, <i>max</i> 80	Ü1.1, <i>max</i> 15	Ü1.2, <i>max</i> 5	Ü1.3, <i>max</i> 15	Ü1.4, <i>max</i> 10	Ü1.5, <i>max</i> 8	Ü1.6, <i>max</i> 7	Ü1.7, <i>max</i> 5	Ü1.8, <i>max</i> 5	Ü1.9, <i>max</i> 10
Keskmiselt punkte	56,13	9,98	3,17	10,67	7,54	6,30	4,73	3,85	3,21	6,70
Keskmine	70,2%	66,5%	63,3%	71,1%	75,4%	78,8%	67,5%	77,0%	64,2%	67,0%

sooritus %										
Poiste keskmine sooritus %	66,1%	63,9%	61,0%	66,9%	70,8%	75,6%	61,7%	71,2%	58,8%	62,7%
Tüdrukute keskmine sooritus %	74,5%	69,3%	65,8%	75,7%	80,2%	82,1%	73,7%	83,3%	69,9%	71,5%

Hindele „1“ sooritas töö 1 poiss ja 1 tüdruk; hindele „2“ 44 poissi (5,3%) ja 10 tüdrukut (1,3%); hindele „3“ 391 poissi (47,1%) ja 214 tüdrukut (27,3%); hindele „4“ 364 poissi (43,8%) ja 460 tüdrukut (58,7%); hindele „5“ 31 poissi (3,7%) ja 99 tüdrukut (12,6%) (vt Tabel 4). Seega said poisid kõige sagedamini hinde „3“, tüdrukud hinde „4“. Hindele „3“ sooritas töö 1,7 korda rohkem poisse kui tüdrukuid ja hindele „2“ neli korda rohkem poisse kui tüdrukuid, samas kui hinde „5“ sai ligemale kolm korda väiksem arv poisse kui tüdrukuid. Traditsiooniliselt olid tüdrukud tasemetöö sooritamisel edukamad, ent nii tüdrukute kui ka poiste sooritus jäi 2008. aastal nõrgemaks eelmise aasta tulemustest. Eriti hämmastas hindele „3“ tehtud tööde suur osakaal poiste hulgas: neid oli peaaegu pool töödest. Ühtlasi võib öelda, et poiste veerandihinnete keskmine vastab ligikaudu tasemetööhinnete keskmisele, tüdrukute veerandihinded on aga tasemetöö hindest mõnevõrra kõrgemad.

Tabel 4. Poiste ja tüdrukute veerandihinnete keskmise ja tasemetööhinnete võrdlus

Kokku 1562 õpilast	Veerandihinnete keskmine	Tasemetöö hinnete keskmine	Tasemetöö hinne „1“	Tasemetöö hinne „2“	Tasemetöö hinne „3“	Tasemetöö hinne „4“	Tasemetöö hinne „5“
Kokku	3,84	3,64	2	54	605	824	130
Poisid	3,55	3,46	1	44	391	364	31
Tüdrukud	4,15	3,82	1	10	214	460	99

Et kõik aineõpetajad polnud valimi töödele märkinud õpilaste veerandihindeid, saab võrdluse aluseks võtta vaid 1562 õpilase tööd valimi 1615st (vt Tabel 5). Tabelist nähtub, et tasemetöö hinnete järgi väärriks enam õpilasi hinnet „2“, „3“ või „4“ ning vähem õpilasi hinnet „5“. Hinnet „5“ pannakse koolis veerandihindeks koguni ligemale kolm korda sagedamini, kui õpilased tasemetöö järgi väärriks. Kooli- ja tasemetööhinnete erinevuse põhjuseid võib olla mitmeid. Tõenäoliselt ei pane õpetajad puudulikku hinnet välja kergekäeliselt ning annavad õpilasele võimaluse puudulikke teadmisi järelõppe või teist laadi ülesannetega kompenseerida. Hinne „4“ jääb aga koolis sageli saamata küll võimekail, ent mugavail lastel, kes ei pea võimetekohast õppimist oluliseks. Seetõttu ongi õpilasi, kes oma võimeilt väärriks kas hinnet „2“ või „4“, ent kas tänu püüdlikkusele või, vastupidi, laiskusele saavad veerandihindeks „3“. Hinde „5“ saavad koolis sageli ka need õpilased, kelle võimetekohane hinne oleks „4“, ent kes täidavad hoolsalt ja usinalt alati kõik ülesanded ning õpivad järjepidevalt igaks tunniks. Muidugi võis 2008. aasta tasemetööde keskmise hinde suhtelist madalust võrreldes veerandihinnetega põhjustada ka tavalisest keerukam kuulamisülesanne – Ott Arderi luuletus. Enamasti kuulamisülesanne lastele eriti raskusi ei valmista, ent luule ei

kuulu tänapäeva lapse igapäevalugemisvarasse ja selle mõistmine on keerukam. Igal juhul jääb mulje, et hinnet „5“ pannakse koolis ehk kergema käega, kui peaks.

Tabel 5. Veerandihinnete keskmise ja tasemetööhinnete võrdlus

Kokku 1562 õpilast	Hinne „1“	Hinne „2“	Hinne „3“	Hinne „4“	Hinne „5“
Poiste veerandihinded	-	36	370	314	84
Tüdrukute veerandihinded	-	4	142	326	286
Veerandihinnete keskmine	-	40	512	640	370
Tasemetöö hinne	2	53	586	796	125

Eri õppekava järgi ja eri tingimustel õppijaist (vt Tabel 6) sooritasid tasemetöö kõige edukamalt individuaalse programmi järgi õppijad: positiivse hinne sai 20 õpilast (87,0%) ning hinne „4“ või „5“ sai 10 õpilast (43,5%) 23st. Kõige madalamaks jäi logopeedilist abi saavate laste tulemus: positiivne hinne 102 õpilasel (78,5%) ning „4“ või „5“ vaid 18 õpilasel (13,8%) 130st. Andmed näitavad, et keskmiselt jäävad eri õppekavaga või eri tingimustel õppijate tulemused kogu valimi keskmistele näitajatele alla. Waldorfkooli õpilaste tööde keskmine punktisumma on valimi keskmisest kõrgem ja madalaim punktiarv koguni neli korda suurem, ent maksimumpunktide arv jääb nii valimi keskmisest kui ka teistest eri õppekavaga õppijaist maha.

Tabel 6. Eri õppekavaga ja eri tingimustel õppijate tulemused

	Individuaalõpe	Parandusõpe	Logopeediline abi	Waldorf-kool	Kogu valim
Õpilaste arv	23	119	130	9	1615
Keskmiselt punkte	51,65	45,16	43,55	58,89	56,13
Sooritus %	64,6%	56,5%	54,4%	73,6	70,2%
Standardhälve	17,03	11,40	11,75	5,01	11,15
Vähim punkte	12	14	14	48	12
Enim punkte	79	79	79	66	80
Keskmine hinne	3,35	3,03	2,94		3,64
Edukus	20/87,0%	97/81,5%	102/78,5%		1559/96,5%
Kvaliteet	10/43,5%	24/20,2%	18/13,8%		954/59,1%

Õpilasi, kelle kodune keel erineb kooli õppekeelest, oli valimis 188 ning nende tasemetöö keskmine tulemus jääb alla kogu valimi õpilaste keskmisele tulemusele (vt Tabel 7). Kodu erinevat keelt kõnelevaid õpilasi, kes sooritasid tasemetöö hindele „4“ või „5“, oli tervelt 22,9% vähem kui samasuguse tulemuse saavutanuid keskmiselt. Ehkki erineva koduse

keelega õpilased said minimaalselt poole rohkem punkte kui õpilased keskmiselt, võib siiski märgata, et erinev kodune keel raskendab teadmiste-oskuste kinnistumist.

Tabel 7. Õppekeelest erineva koduse keelega õpilaste tulemused

	Õpilasi	Keskm. punkte	Sooritus %	St. hälve	Vähim punkte	Enim punkte	Keskm. hinne	Edukus	Kvaliteet
Sama keel	1427	56,89	71,1%	10,89	12	80	3,67	1378/ 96,6%	886/ 62,1%
Erinev keel	188	50,37	63,0%	11,48	24	79	3,37	181/ 96,3%	68/ 36,2%
Kogu valim	1615	56,13	70,2%	11,15	12	80	3,64	1559/ 96,5%	954/ 59,1%

Maakonniti oli valimisse kuulunud tööde hulk väga erinev (vt Tabel 8): kõige enam töid oli Harjumaalt (751), kõige vähem Läänemaalt (7) ja Valgamaalt (10). Parimad tulemused saavutasid Valgamaa õpilased (59,90 punkti, sooritus 74,9% tööst), parim miinimumtulemus oli Läänemaal (47 punkti) ja Valgamaal (46). Tublid olid ka Viljandimaa (58,06 punkti, sooritus 72,6%), Tartumaa (57,73 punkti, sooritus 72,2%) ja Harjumaa (57,01 punkti, sooritus 71,3%) lapsed. Madalaimad tulemused olid Põlvamaal (47,65 punkti, sooritus 59,6%) ja Ida-Virumaal (52,38 punkti, sooritus 65,5%). Kõrgeima ja madalaima keskmise punktisumma vahe oli 12,15 punkti (15,3%). Üldiselt on tulemus siiski maakonniti võrdlemisi ühtlaselt keskmine.

Tabel 8. Tasemetööde tulemused maakonniti

	Tööde arv	Keskmiselt punkte	Sooritus (%)	Standardhälve	Vähim punkte	Mediaan	Enim punkte
Harjumaa	751	57,01	71,3	10,80	25	58	79
Ida-Virumaa	64	52,38	65,5	10,69	36	50	71
Jõgevamaa	37	53,95	67,4	12,78	24	56	78
Järvamaa	64	55,81	69,8	11,67	30	58	76
Läänemaa	7	53,00	66,2	5,54	47	52	62
Lääne-Virumaa	134	55,43	69,3	11,30	12	58	76
Põlvamaa	17	47,65	59,6	13,47	18	52	62
Pärnumaa	161	55,77	69,7	11,74	27	56	80
Raplamaa	107	55,20	69,0	11,6	23	57	80
Saaremaa	49	54,10	67,6	12,22	14	57	76
Tartumaa	150	57,73	72,2	10,20	23	60	74
Valgamaa	10	59,90	74,9	9,45	46	58	73
Viljandimaa	18	58,06	72,6	13,66	34	64	72
Võrumaa	46	53,74	67,2	9,81	32	56	92,5
Kogu valim	1615	56,13	70,2	11,15	12	58	80

5. Ülesannete jõukohasus ja sagedasemad vead

Kuulamisülesanne A1/B1

Ülesanne kontrollis õpilaste funktsionaalse kuulamise oskust. Tekstiks oli seekord valitud Ott Arderi luuletus „Suur ja seisev, ripub seinal“. Vastavalt Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse „Eesti keele üleriigilise tasemetöö korraldus- ja hindamisjuhendile” luges õpetaja teksti ette kaks korda, mille järel õpilased vastasid ülesande küsimustele. Kuuele küsimusele andis tekst otsese vastuse, viis küsimust nõudis tõlgendavat vastust, neist kolmele olid ette antud valikvastused.

Ülesanne vastab riikliku õppekava II kooliastme ainekavale, pöörates tähelepanu kuulamisoskusele, olulise informatsiooni leidmisele ja eristamisele ning ilukirjandusliku teksti mõistmisele.

Ülesande eest saadi keskmiselt 9,98 punkti 15 võimalikust (vt Tabel 3). Poisid said ülesande eest keskmiselt 0,8 punkti vähem kui tüdrukud, poiste keskmine sooritus oli 63,9%, tüdrukutel 69,3%. Kogu valimi õpilaste keskmine sooritus oli 66,5%, mis näitab, et ülesanne oli õpilastele jõukohane, ent mitte liiga lihtne. Luuleteksti mõistmist kontrollivad küsimused andsid tõenäoliselt eelise kirjandushuvilisematele õpilastele.

Kõige enam valmistas raskusi kolmas küsimus: „Keda nimetatakse luuletuses ajaloomaks?“ (õigeid vastuseid 44,1%) Sagedasti puudus vastus hoopis, kuid pakuti ka näiteks *poisse, lindu, kella seierit, last*. Hätta jäädigi ka väljendi „viskas vedru välja“ kahe tähenduse sõnastamisel (55,7% õigeid vastuseid). *Suremise* ning *purunemise/seisma jäämise* asemel pakuti näiteks *viska vanad asjad välja, on vanaks jäänud, on väsinud, patareid said tühjaks, sai vihaseks. Lakkas töötamast ja läks katki* kirjutati sagedasti erinevateks variantideks. Muidugi pakuti ka sõnasõnalist tähendust – *vedru või mingi tükk kukkus küljest ära* –, mis antud kontekstis oli siiski vale. Märkimata jäi enamasti suremise tähendus. Valikvastustega küsimustes luuletuse teema, meeleolu ja luuletuse mõtet väljendava vanasõna kohta valiti vastuseks kõiki variante. Luuletuse meeleolu kirjeldamiseks pakutud vastusevariante tuleb aga pidada keerulisteks, kuna kolm neist on liiga sarnase tähendusega. Hindamisjuhendi järgi tuli õigeks lugeda *kurvameelne*, ent *halemeelse* annab „Sünonüümisõnastik“ *kurva* sünonüümiks ja ka *härdateelne* on õigea tähenduselt lähedane („Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006“: *härdateelne* > *tundlik, hale*). Korduvalt oli luuletust peetud ka hoopis rõõmsameelseks. Küsimusele vastas õigesti 60,5% valimi õpilastest, mis on sedavõrd keerulise ülesande puhul hea tulemus. Küllap on 6. klassi õpilasel siiski nii peeni nüansse raske tabada ja meeleolud võinuks olla selgelt erinevad. Kõige vähem eksimusi põhjustas küsimus, keda nimetatakse luuletuses ajalinnuks. Õige vastuse, *kellakäo/käo*, märkis 85,1% valimi õpilastest. Võrdlemisi hästi tabati ka põhjusi, miks laps ei saa seinakella parandada (*ei ulata ega oska*; 80,8% õigeid vastuseid), kuid pakuti ka *põranda kriuksumist* ja seda, et *kell on liiga suur*.

Kahtlemata on luuletus kuulamisülesandeks keerukam kui proosatekst ning selle kujundeid oleks lihtsam mõista, kui tekst oleks õpilasele näha. Ometi on hea, kui õpilasi harjutatakse ka luuletustega ja ärgitatakse luulega tegelema. Tasemetöösse valitud luuletus peaks siiski olema hõlpsasti mõistetav ning vastusevariantides tuleks küsitavusest hoiduda.

Eesti kirjanike tundmist kontrolliv ülesanne A2/B9

Ülesandes tuli 22 nime hulgast ära tunda kümme eesti kirjanikku. Lisaks õigetele nimedele oli nimistus eesti sportlasi ning välismaiseid kirjanikke. Ülesanne vastab riikliku õppekava II kooliastme ainekavale, kontrollides kultuurilisi üldteadmisi.

Ülesande eest oli võimalik saada 5 punkti (iga õige nime eest 0,5), saadi keskmiselt 3,17 punkti (vt Tabel 3). Poiste tulemus jäi tüdrukutele 0,24 punktiga alla, mis oli kogu töö väikseim punktivahe. Poiste keskmine sooritus oli 61,0%, tüdrukutel 65,8%, kogu valimil 63,3%. Need tulemused olid kogu töö nõrgimad – järelikult ei tunne õpilased eesti kirjanikke, olgu põhjuseks vähene lugemishuvi või see, et loetavate teoste autoreile tähelepanu ei pöörata. Muidugi võis halvale tulemusele kaasa aidata segadus punktiarvestuskastidega (neid oli trükitud kahe võrra vähem kui nimesid) ning tööle märgitud maksimumpunktide arv – 5 punkti. Tõenäoliselt jättis nii mõnigi õpilane osa nimesid märkimata, kuna arvas, et iga õige nimi annab ühe punkti ning järelikult peab neid olema kokku viis.

Enamasti oli eesti kirjanikuks märgitud Leelo Tungal (96,0%) ning Aino Pervik (95,3%), kelle looming on õpilastele kindlasti juba algklassidest tuttav. Halvemini tunti Tiia Toometit (31,2%) ja Jaanus Vaiksood (33,1%). Ent eesti kirjanikuks pakuti ka kõiki teisi ülesandes esitatud nimesid, näiteks Astrid Lindgreni 462 korral, Hans Christian Anderseni 221 korral, Erika Salumäed 142 korral, Mark Twaini 97 korral, Jules Verne'i 87 korral, Rudyard Kiplingit 77 korral, Koit Toomet 56 korral jne.

Üldiselt tuleb iga kirjanduse ja kirjanike tundmist kontrollivat ülesannet pidada väga vajalikuks, sest see on üks võimalus motiveerida õpilasi enam kirjandusega tegelema. Pealegi on nooremate õpilaste puhul tavaline, et raamatut lugedes ei pöörata selle autorile eriti tähelepanu. Mida enam suudab õpetaja tekitada õpilastes kultuurihuvi, seda laiemaks muutub nende silmaring. Muidugi on vabariikliku tasemetöö üks eesmärke sellele kaasa aidata.

Lugemisülesanne A3/B8

Lugemisülesanne kontrollis funktsionaalset lugemisoskust, muistendi (3.7; 3.9) ja sünonüümi (3.1; 3.11) tundmist. Seega oligi ülesande tekstiks valitud muistend – „Kiireste mägi“. Ülesandes oli viis valikvastusega küsimust (3.2; 3.7; 3.8; 3.9; 3.10), kuus küsimust kontrollis teksti mõistmist (3.2; 3.3; 3.4; 3.5; 3.6; 3.9), tuli seletada väljendite tähendust (3.11) ning kaks küsimust (3.8; 3.10) nõudsid üldkultuurilisi teadmisi.

Tekst oli õnnestunult valitud, sest polnud keeruline, kuid nõudis detailirohkuse tõttu tähelepanelikku lugemist ning võimaldas kontrollida ka üldisemaid teadmisi. Muistendina on „Kiireste mägi“ piisavalt tüüpiline kohamuistend, nii et selle äratundmine peaks olema jõukohane ka 6. klassi õpilastele.

Ülesanne vastab riikliku õppekava II kooliastme ainekavale, mis eeldab õpilaselt oskust iseseisvalt tekstiga tegelda, mõista ja järgida kirjalikku tööjuhendit, vastata teksti põhjal küsimustele, leida loo mõte. Samuti eeldatakse õpilastelt kirjanduse ja keele põhimõistete ning lihtsamate žanrite tundmist.

Ülesande eest saadi keskmiselt 10,67 punkti 15 võimalikust (vt Tabel 3). Poisid said ülesande eest keskmiselt 1,32 punkti vähem kui tüdrukud, mis on kogu töö suurim punktivahe, Poiste

keskmine sooritus oli 66,9%, tüdrukutel 75,7%. Kogu valimi õpilaste keskmine sooritus 71,1% näitab, et ülesanne oli õpilastele jõukohane, ent mitte liiga lihtne. Küsimused olid erineva raskusastmega, kõik olid jõukohased vähemalt pooltele valimi õpilastest.

Lugemisülesande keerukaimaks küsimuseks osutus üldkultuurilisi teadmisi kontrolliv üheksas, valikvastustega küsimus, mis tahtis teada, kas Vanapagana kohta ei anna teavet „Eesti õigekeelsussõnaraamat“, „Võõrsõnade leksikon“, „Eesti entsüklopeedia“ või „Väike murdesõnastik“ (3.10). Sellele küsimusele oli õigesti vastanud vaid 50,6% valimisse kuulunud õpilasist, õige vastuse asemel oli pakutud ka kõiki teisi variante, sagedamini „Eesti entsüklopeediat“. Võimalik, et nõrgemat sooritust põhjustas vastuses sisalduv eitus: Vanapagana kohta ei saa infot „Võõrsõnade leksikonist“. Neil, kes lugesid küsimust pealiskaudselt, võis see tähele panemata jääda. Tõenäoliselt pole 6. klassi õpilased väga tuttavad ka „Väikese murdesõnastikuga“, mis samuti võis olla väärvaliku põhjuseks. Taas tuli ette töid, milles oli märgitud kaks vastust. Sagedasti eksiti ka *Kiireste mäe* nime seletamisel tänapäevases keeles (3.4; õigesti vastanuid 52,5% valimi õpilastest) ning väljendi *kadunud kaasa* seletamisel (3.11; õigeid vastuseid 53,47%). *Kiireste mäe* tänapäevakeelne nimi oleks *Tulesädemete/Sädemete mägi*. Selle asemel pakuti näiteks *Kiirde*, *Vanapagana*, *Leegi*, *Tulelondi*, *Kiiresti tekkinud*, *Uisu mäge*, aga ka *Vanapagana hauda*, *Saare-*, *Muhu- ja Hiiumaad*, *Naissaart* või *Suurt väina*. *Kadunud kaasa* seletuseks pakuti näiteks *ära kaotatud abikaasa*, *leseks jäänud naine*, *et sul ei ole enam kaaslast*, samuti *kaasa läinud*, *kaasa võtma*, *kaasa haarama*, *koos ära kaduma*, *kellegi asi koos sinuga kaduma läinud*, *kadus koos teisega*, mis annab tunnistust, et sõna *kaasa* mõisteti mitte nimi-, vaid hoopis määrsõnana. Õige vastus oluiks *surnud abikaasa / surnud (abielu)naine või (abielu)mees*. Ehkki muistendi tekstis on selgesti öeldud, kuidas tekkisid Saare-, Muhu- ja Hiiumaa, leidis õpilasi, kes märkisid loo toimumiskohaks *Lääne-Eesti* asemel *Ida-*, *Lõuna-* või *Põhja-Eesti* (õigeid vastuseid 73,3%).

Kõige paremini vastati valikvastustega küsimusele Vanapagana tegevuse kohta, kui Tõll teda liivaga tabas: *Vanapagan lesis* (3.2; õigeid vastuseid 84,0%). 82,4% valimi õpilastest oli õigesti määranud loo žanri, *muistendi* (3.7), 81,8% märkinud rahvajutu ülesandeks *seletada maismaavormide tekkimist* (3.9). Ehkki mõlema küsimuse puhul valiti ka valesti (3.7: *muinasjutt*, *pajatus* või *naljand*; 3.9: *õpetada elama*, *kirjeldada ajalugu*, *tutvustada piiblitegelasi*), torkab siiski silma, et valikvastustega küsimustele vastamine on õpilastele hõlpsam kui ise vastuse vormistamine.

Kokkuvõtteks võib öelda, et lugemisülesande tekst oli õnnestunult valitud, kuna võimaldas eripalgelisi küsimusi. Et aga õpilaste suuline ja kirjalik väljendusoskus aasta-aastalt väheneb, soovitaks in edaspidi enam küsimusi, mis nõuavad vastuseks õpilaste loodavat teksti, selmet panustada valikvastustega küsimustele. Seekord oli viimaseid üheteistkümnest küsimusest viis. Valikvastustega küsimuste puhul säilib ka hindamisprobleem, kui vastuseks on märgitud mitu varianti (näiteks 3.10: „*Võõrsõnade leksikon*“ ja „*Eesti õigekeelsussõnaraamat*“). Seda tüüpi valikvastustega ülesannete puhul peavad õpilased alati ära märkima vaid ühe vastuse, sest mitme valiku märkimine näitab kahtlust ning kindla teadmise puudumist. Nii tasemetöö ülesannete lahendused kui ka üldisemalt koolitöö näitab, et üha enam peab tihendama õpilaste üldkultuurilist tausta, st pakkuma tekstide ja ülesannete juurde avaramat konteksti laiendamaks laste silmaringi ning loomaks seoseid eri valdkondade vahel. Seetõttu pean

üldkultuurilist pädevust kontrollivaid küsimusi, mis aitavad saada paremat ülevaadet õpilaste teadmiste süsteemsusest ja haardest, ka tasemetöös väga oluliseks, et õpilased harjuksid mõtlema avaramalt, mitte üksnes konkreetse ülesande piires.

Tegusõnade pööramise ülesanne A4/B2

Ülesandes tuli lausete lünkadesse kirjutada õiges vormis tegusõnad. Tegusõna oli antud *ma-*infinitiivi vormis, lisatud oli nõutava vormi küsimus. Moodustatavad vormid on kriitilised kas ortograafia (*sööma – süüa; kandma – kandsid; hakkama – hakatakse; püüdma – püüavad; aitama – aidatakse; jätma – jätsid*), tüvemuutuste (*tahtma – tahavad; minema – läks; tõmbama – tõmmata*) või muuttüübi (*töötama – töötati*) poolest.

Ülesanne vastab riikliku õppekava II kooliastme ainekavale, mis eeldab pööramise põhitõdede ja eesti keele omasõnade täheortograafia valdamist kooliastme lõpuks.

Ülesande eest oli võimalik saada 10 ning saadi keskmiselt 7,54 punkti (vt Tabel 3). Poiste keskmine punktisumma (7,08; sooritus 70,8%) jäi tüdrukute keskmisest punktisummast (8,02; sooritus 80,2%) 0,94 punkti võrra madalamaks. Kogu valimi õpilaste sooritus oli 75,4%, mis oli paremuselt kolmas tulemus. Seega oli ülesanne õpilastele jõukohane.

Enim oli õigesti moodustatud verbi *tõmbama da-*infinitiivi vorm *tõmmata* (õigeid vastuseid 90,8%) ning verbi *minema* lihtmineviku vorm *läks* (90,7%). Küllaltki hästi osati moodustada ka verbi *sööma da-*infinitiivi vormi *süüa* (87,7%), verbi *kandma* lihtmineviku vormi *kandsid* (86,4%) ja verbi *jätma* lihtmineviku vormi *jätsid* (86,3%). Oodatult osutus raskeimaks verbi *töötama* umbisikulise tegumoe lihtmineviku vormi *töötati* moodustamine (õigeid vastuseid 46,1%), sest igapäevases keelekasutuses on *töötama* väär, astmevahelduslik pööramine (tüüpsõna *õppima* järgi tüüpsõna *muutuma* asemel) väga levinud. Vähem kui pooled valimi õpilased said hakkama ka verbi *hakkama* umbisikulise tegumoe oleviku vormi *hakatakse* moodustamisega (48,5%). Ortograafiavead olid ootuspärased: *süüa* asemel *süia*, *kandsid* asemel *kantsid*, *püüavad* asemel *püüjavad*, *aidatakse* asemel *aitatakse*, *hakatakse* asemel *hakkatakse* jne. Torkas silma, et sageli ei eksitud mitte sõna ortograafias, vaid jäeti tähelepanuta küsimus, millele moodustatav vorm pidi vastama: *Täna hakkame/hakkasin* (pro *hakatakse*) *koristama*, *sest kõik tahame/tahtsid* (pro *tahavad*) *õppida puhtas klassiruumis; Vanaisa ja Martin püüdsid* (pro *püüavad*) *järvel kala; Meie klassis aitab/aitavad* (pro *aidatakse*) *üksteist alati*. Tõenäoliselt annab seegi tendents tunnistust süvenevast pealiskaudsusest: tööjuhendit ei vaevuta korralikult lugema.

Pööramise ülesanne oli töös igati õigustatud. Et moodustamiseks oli valitud kriitilised vormid, võimaldas see ühtlasi kontrollida ortograafiat ning eristada „nelja-viielisi“ õpilasi nõrgemaist. Ühtlasi osutas ülesanne probleemile, millega puutub kokku iga õpetaja: õpilased ei loe põhjalikult ülesande tööjuhendit ning lahendavad oma arvamuse, mitte ülesandes nõutu järgi.

Kirjavahemärgistuse ülesanne A5/B4

Ülesandes tuli lauseisse lisada kirjavahemärgid ja see kontrollis kirjavahemärkide kasutamise oskust koondlauses (4.4), rindlauses (4.5; 4.7; 4.8) ja põimlauses (4.1; 4.2; 4.3; 4.6).

Ülesanne vastab riikliku õppekava II kooliastme ainekavale, mille järgi peavad õpilased II kooliastme lõpus oskama kasutada kirjavahemärke nii ütte puhul, otsekõnes, loetelus kui ka liitlauses järjestikuse asetusega osalauseste puhul.

Ülesande eest saadi keskmiselt 6,3 punkti 8-st (vt Tabel 3). Poiste tulemus (6,04 punkti, sooritus 75,6%) oli tüdrukute tulemusest (6,57 punkti, sooritus 82,1%) 0,53 punkti väiksem. Valimi õpilaste keskmine sooritus 78,8% on kogu töö kõrgeim. Kirjavahemärgistuse ülesanne lahendati üle ootuste edukalt.

Kõige õigemini komastati viimane lause (92,7% õigeid vastuseid): *Elu on võlg, kuid see ei jää kunagi maksmata*. Hästi õnnestus täiendkõrvallausega põimlause komastamine (91,5%): *Eriliselt arg on see, kes ei julge teistest erineda*. Esines siiski töid, kus oli koma sellesse lausesse märkimata jäänud. Rahule võib jääda ka järgmiste lausete komastusega: *Kavalus on elutarkuse laps, aga ta ei taha oma vanemaid tunnistada* (87,9%) – veana esines peamiselt koma märkimata jätmise sidesõna *aga* ees, kord oli koma nihutatud *elutarkuse* järele; *Saatust on juhuste rida, millest osa on sinu enese teod* (86,4%) – ka selles lauses oli koma vahel märkimata jäänud; *Kui üks hing on väga suur, võib see olla ka väga tühi* (85,4%). Viimase puhul oli samuti peamiseks veaks koma ärajätmine, ent esines ka liialdusi: *Kui, üks(,) hing on väga suur, võib see olla ka väga tühi* või *Kui üks hing on, väga suur, võib see olla ka väga tühi*. Kõige enam eksiti koondlauses *Nii argus kui ka julgus on tegude halvad põhjused* (õigeid vastuseid vaid 42,2%). Esines nii ühe kui ka kahe komaga varianti: *Nii argus, kui ka julgus(,) on tegude halvad põhjused*, samuti hoopis kummalist komastust: *Nii, argus kui ka julgus on tegude halvad põhjused*; *Nii argus kui ka julgus on, tegude halvad põhjused*. Probleeme tekitas ka põimlause *Tea, et kui sinu vanker on lõplikult kraavis, siis oled seda kas või pisutki ise tagant tõuganud* (68,6% õigeid vastuseid). Vahel pandi siin koma ka *kui* või *kas* või ette, kord isegi *kas* või vahele (*kas, või*), vahel jäi sidesõna *et* või *siis* ette panemata. Seitsmenda lause *Armastust ega lugupidamist ei saa ühegi seadusega peale sundida, vaid need tuleb ära teenida* komastas õigesti 75,2% valimi õpilastest. Selle lause puhul eksiti liigse komaga sidesõna *ega* ees, silma jäid aga ka sellised variandid: *Armastust ega lugupidamist ei saa, ühegi seadusega peale sundida(,) vaid need tuleb ära teenida*; *Armastust ega lugupidamist, ei saa ühegi seadusega peale sundida vaid need tuleb ära teenida*.

Üldiselt peab möönma, et õpilased on lausete komastamisel ülimalt leidlikud ning kirjutavad koma kohtadesse, kuhu ei oskaks seda kuidagi ette näha ega kujutada. Analüüsis toodud näited on vaid osa kõigest võimalikest variantidest, mida valimi töödest leida võis. Suurem osa õpilastest suutis siiski ka tasemetöö ärevuses loogiliselt mõelda ja laused õigesti kirjavahemärgistada.

Eelmise aasta kirjavahemärgistusülesandega võrreldes oli 2008. aasta tasemetöö ülesanne tunduvalt lihtsam: puudusid ütted ja otsekõne, kokkuvõtva fraasiga koondlause, valitud laused olid lihtsa struktuuriga ja 6. klassile jõukohased, mida näitab ka hea sooritustulemus. Kirjavahemärgistus on siiski õpilaste üheks suuremaks keeleprobleemiks ka järgnevas kooliastmes ning tekitab peavalu hilisemaski elus, mistõttu leian, et niisugune ülesanne peaks kuuluma iga aasta 6. klassi tasemetöösse.

Poolitusülesanne A6/B5

Ülesandes tuli alla joonitud sõnades märkida püstkriipsuga kõik lubatud poolituskohad. Ülesanne vastab riikliku õppekava II kooliastme ainekavale, mis eeldab poolitamisoskuse omandamist kooliastme lõpuks.

Ülesande eest saadi keskmiselt 4,73 punkti 7-st (vt Tabel 3). Poisid said keskmiselt 4,32 (sooritus 61,7%), tüdrukud 5,16 (sooritus 73,7%) punkti, tüdrukute tulemus oli seega keskmiselt 0,43 punkti kõrgem kui poistel. Kogu valimi sooritus 67,5% asetab poolitusülesande töö ülesannete seas raskusastmelt keskmiste hulka.

Kõige enam oli poolituskoht õigesti märgitud või märkimata jäetud sõnades *haa/va* (87,7%), *siis* (82,5%) ja *rähn* (78,0%). Kõige enam eksiti sõnade *se/pist* (47,7% õigeid vastuseid) ja *vi/lis/tas* (57,5% õigeid vastuseid) poolitamisel. Suurema osa sõnade puhul jäi õigete otsustuste protsent 60 ja 70 vahele. Valimi töödes jäi silma järgmisi vigu: *rä/hn*, *ha/ava*, *se/pi/st*, *sep/ist*, *vi/li/stas*, *ka/ua*, *kau/a*, *en/da/lgi*, *ta/ht/mine*, *ta/tmi/ne*, *sii/s*, *si/is*, *ta/od*, *poi/ste*, *põ/ri/stas*, *põ/ris/tas*, *jär/gmi/se*. Niisuguseid vigu esines rohkem nende õpilaste töödes, kelle kodune keel erineb õppekeelest. Enamasti eksiti siiski selles, et märgiti sõnades vähem poolituskohti, kui on lubatud, või poolitati ka ühesilbilisi sõnu. Lubatust vähema poolituskohtade märkimise põhjuseks võib jällegi olla töökäsu pealiskaudne lugemine: küllalt paljudes valimi töödes oli süsteemselt märgitud vaid üks poolituskoht sõna kohta kõikide lubatud poolituskohtade asemel: *sepa/paja*, *lähe/dal*, *vilis/tas*, *taht/mine* jne.

Tasemetöö järgi võib öelda, et enamasti saavad õpilased sõnade poolitamisega hakkama, sest leiavad sõnadest vähemalt ühe lubatud poolituskoha. Enam probleeme valmistab poolitamine õppekeelest erineva koduse keelega õpilastele. Üldisemalt on aga jäänud mulje, et õpilased pigem väldivad poolitamist ning eelistavad terviksõna mahutamist rea lõppu või ülekanndmist uuele reale, mis muudab teksti vormistuse ebakorrektselt. Võimalik, et niisugust tendentsi soodustab arvutikirja kasutamise kasv: enamasti jäetakse sõnad arvutikirjaski poolitamata. Seetõttu pean vajalikuks ka poolitusülesande võtmist aeg-ajalt 6. klassi tasemetöösse.

Täheortograafia ülesanne A7/B7

Täheortograafia ülesanne keskendus *i* ja *j* õigekirjale. Õpilased pidid kirjutama lünka õige tähe või õiged tähed. Kontrollitavate sõnade hulgas oli kolm võõrsõna (*ekskursioonile*, *geograafia*, *preemia*), neli tegijanime (*reisijate*, *rahvatantsijad*, *müüjalt*, *jalakäijate*) ning kolm veaohklikku omasõna (*saiu*, *laial*, *ojja*).

Ülesanne vastab riikliku õppekava II kooliastme ainekavale, mis eeldab eesti keele omasõnade ning tuntumate võõrsõnade täheortograafia valdamist kooliastme lõpuks.

Ülesande eest oli võimalik saada 5 ning saadi keskmiselt 3,85 punkti (vt Tabel 3). Poiste keskmine punktisumma (3,56; sooritus 71,3%) jäi tüdrukute keskmisest punktisummast (4,16; sooritus 83,3%) 0,6 punkti võrra madalamaks. Kogu valimi õpilaste sooritus oli 77,0%, mis oli paremuselt teine tulemus. Seega oli ülesanne õpilastele töö üks lihtsamaid.

Kõige vähem eksiti sõna *ojja* kirjutamisel (91% õigeid vastuseid), küllaltki hästi õnnestus ka sõnade *laial* (82,5%) ja *geograafia* (80,2%) kirjutamine. Vigu esines siiski nendeski sõnades: *oija*, *oiia*, *lajjal*, *lajjal*, *geograafija*. Üllatavalt jäadi enim hätta sõna *saiu* kirjutamisega

(64,1% õigeid vastuseid), lisati ülearune *j* (*saiju*) või kasutati hoopis valet tähte (*sajju*). Probleme tekitas ka sõnade *ekskursioon* (70,3%) ja *preemia* (71,7%) õige kirjutamine: *ekskursijoonile*, *ekskursjoonile*, *preemija*, *preemja*. Ülejäänud sõnade õigekiri oli jõukohane vähemalt kolmele neljandikule valimi õpilastest. Mõnevõrra ootamatult ei kuulunud sagedasemate eksimuste hulka ühtki tegijanime, ent küllap käsitletakse töösse valitud sõnu nende veaohklikkuse tõttu ka keeletundides sagedasti. Eksiti siiski ka tegijanimede kirjutamisel, jäeti märkimata *i* või *j* või kirjutati liigne täht: *reisiate*, *reisjate*, *rahvatantsiad*, *rahvatantsjad*, *jalakäiate*, *jalakäjate*, *müüijalt*, *müüialt*, *müüjjalt*.

Täheortograafia ülesande sooritust võib üldiselt pidada rahuldavaks. Küllalt palju oli töid, kus selles ülesandes ei eksitud kordagi, raskusi oli ülesande lahendamisel pigem õppekeelest erineva kodukeele või õpiraskustega õpilastel. Kontrollitavad sõnad olid õnnestunult valitud: piisavalt veaohklikud, kuid kuuluvad igapäevakeelde. *i* ning *j*-i õigekiri pole ehk kõige kriitilisem ortograafia valdkond, ent väärib tähelepanu ometi. Alati on õpilasi, kelles *i* ja *j*-i kirjutamine segadust tekitab. Muidugi on täheortograafia ülesande kuulumine 6. klassi tasemetöösse igati loogiline, sest järgmises kooliastmes eeldame, et õpilased on õigekirja juba omandanud.

Sõnavaraülesanne A8/B6

Sõnavaraülesanne kontrollis keele, kirjanduse ja kultuuriga seotud oluliste mõistete tundmist. Õpilane pidi valikvastuste hulgast leidma mõiste õige tähenduse. Ülesanne vastab riiklikule õppekavale, mis eeldab olulisemate keele, kirjanduse ja kultuuriga seotud põhimõistete tundmist.

Ülesande eest saadi keskmiselt 3,21 punkti võimalikust 5-st (vt Tabel 3). Poiste 2,94 punkti (sooritus 58,8%) oli tüdrukute 3,49-st (sooritus 69,9%) 0,55 punkti võrra madalam. Valimi keskmine sooritus 64,2% oli kogu töö üks nõrgemaid, mis näitab, et põhimõisteid ei tunta kuigi hästi.

Valevastuseid anti kõige enam mõistele *ortograafia* (vaid 48,4% õigeid vastuseid). Õige vastuse, *õigekirjutuse* asemel pakuti nii *elulugu*, *kirjandiõpetust* kui ka *teatmeteost*. *Illustratsiooni* tähendust teadis 55,0% valimi õpilastest. Sellegi mõiste puhul märgiti õige seletuse, *teksti selgitava joonise* asemel kõiki teisigi valikus antud variante: *ettekujutust* (tõenäoliselt *illusioonile* mõeldes), *kunstiväljaannet* ja *maalikunsti*. Mõiste *stsenarium* oli tuttav 59,0%-le valimi õpilastest, *filmi sündmustiku kirjelduse* asemel valiti aga vastuseks ka *olukord filmis* (ilmselt aeti segamini mõistega *stseen*), *lavakujundus* ja *filmi lavastaja*. Küllaltki hästi teati mõiste *arhitektuur* tähendust *ehituskunst* (76,6% õigeid vastuseid), ehkki valiti ka *ehituskunstnikku*, *dokumendihoidlat* ja isegi *täheteadust*. Kõige õigemini leiti õige seletus, *kurblooline*, mõistele *traagiline* (82,0%). Oli aga neidki, kes pidasid õigeks tähenduseks *erakordset* (valedest valikuist populaarseim) või suisa *kokku traageldatut*.

Ühe keerukama ülesandena aitas sõnavaraülesanne eristada tugevamaid ja nõrgemaid õpilasi. Ehkki ülesande lahendamisel eksiti palju, oli see siiski jõukohane suurema lugemisvara ning avarama silmaringiga õpilastele. Sõnavaraülesande tulemused tõestavad taas kord, et õpilaste aktiivne sõnavara vaesestub aasta-aastalt. Muidugi on selle peamiseks põhjuseks lugemisvara

taandumine laiatarbemeedia ees. Seega tuleb sõnade seletamisele ning sõnavara arendamisele ja teadlikule kasutamisele koolitöös väga palju tähelepanu pöörata ning sõnavaraülesande kaasamine 6. klassi tasemetöösse on hädavajalik.

Kokku- ja lahkukirjutamise ülesanne A9/B3

Kokku- ja lahkukirjutamise ülesandes tuli õpilastel ühendada kokkukirjutatavad sõnad kaarega ning kasutada vajaduse korral sidekriipsu. Suurem osa ortogrammidest kontrollis nimisõna kokku-lahkukirjutust (*aprillikuu, kuu(-)uurija, rahvuslill, rukkilill, eesti keele õpik, mannaputru, uuele klassitahvlile, vigade parandust, klassiõde, aedmaasikad, papptopsikutesse, laualamp, külavaheteel, peremees, hõberahaga, südasuvel, põlismetsas*), ühes ortogrammis tuli kasutada sidekriipsu koonduva liitsõna kirjutamisel (*taime- ja loomaliike*), üks ortogramm sisaldas kohanime (*Muhu saarel*), üks arv- ning omadussõna (*viieteistkümneaastane kapten*).

Ülesanne vastab riikliku õppekava nõuetele, mis näeb ette käandsõna kokku- ja lahkukirjutamise põhijuhtumite: nimisõna ja nimisõna, omadussõna ja nimisõna; kohanimede ning arvsõnade kokku- ja lahkukirjutamise omandamise II kooliastmes.

Ülesande eest oli võimalik saada 10 ning saadi keskmiselt 6,70 punkti (vt Tabel 3). Poiste keskmine punktisumma (6,27; sooritus 62,8%) jäi tüdrukute keskmisest punktisummast (7,15; sooritus 71,5%) 0,88 punkti võrra madalamaks. Kogu valimi õpilaste sooritus 67,0% jääb terve tasemetöö taustal keskmiste hulka.

Ülesande ortogrammid olid äärmiselt erineva raskusastmega. Oli sõnu, mida oskas õigesti kirjutada üle 90% valimi õpilastest (*peremees* – 93,6%, *rukkilill* – 92,3%, *laualamp* – 91,5%), kuid ka niisuguseid, mis osutusid jõukohaseks vaid neljandikule valimi õpilastest (*viieteistkümneaastane kapten* – 23,5%, *külavaheteel* – 27,2%). Esimest kirjutati näiteks *viieteistkümne aastane, viieteist kümne-aastane* või *viieteist kümneaastane*, teise puhul jäeti ühendamata kolmas tüvi *teel*. Ilmselt ongi enam kui kahest tüvest koosneva liitsõna õigekirja omandamine keerukam ja *ne-* või *line-*liitelise omadussõna kokku-lahkukirjutamine valmistab raskusi ka vanematele õpilastele. Enam eksiti veel sõnade *taime- ja loomaliike* (41,5% õigeid vastuseid), milles enamasti jäeti kirjutamata sidekriips, ning *papptopsikutesse* (49,5% õigeid vastuseid) kokku- ja lahkukirjutamisel. Viimase tüvesid ühendati mõnes töös sidekriipsuga (*papp-topsikutesse*). Kõige sagedasemaks eksimuseks kõigi ortogrammide puhul oli kokkukirjutuse märkimata jätmine.

Ehkki ülesande tulemus ei olnud nõrgimate seas, ei saa õpilaste kokku- ja lahkukirjutamise oskustega üldisemalt rahule jääda. Just selles ortograafiavaldkonnas eksitakse tekste luues väga sageli ning kokku- ja lahkukirjutust võibki pidada üheks eesti keele keerukamaks õigekirjateemaks. Sama järelduseni jõuab ka tasemetöid sirvides: töösse valitud ortogrammid on küll kõik väga selged ja tüüpilised juhtumid (välja arvatud ehk *kuu(-)uurija*, ent selle sõna puhul on lubatud kahesugune kirjapilt) ning kasutusel igapäevasõnavaras, ometi eksiti sageli. Seetõttu pean ülesannet üheks paremaks „viieliste“ õpilaste väljasõelujaks töös. Kahtlemata jääb kokku- ja lahkukirjutamine üheks püsivamaks ortograafiateemaks igas kooliastmes ning et seda ei suudeta kooli lõpukski omandada, näitavad sagedased vead meediatekstides.

6. Tasemetööde parandamine ja hindamine

Tasemetööd olid valdavalt parandatud ja hinnatud vastavalt hindamisjuhendile. Hindamisel lähtuti enamasti ette antud hindamisskaalast, esines siiski ka eksimusi punktide kokkuarvestamisel või hindamisel. Et tasemetöö annab olulise arvestusliku hinde, tuleks niisuguseid vigu muidugi vältida. Parandustes märkasid üksikuid eksimusi, ent enamasti saab neid pidada hooletusvigadeks. Hindamisjuhendist erinevalt anti punkte peamiselt kuulamisülesande 8. küsimuse vastuste eest: kolm õpetajat andis punkte ka *halemeelse* või *hårdameelse* eest, tuginedes „Sünonüümisõnastikule“. Poolitusülesandes luges kaks õpetajat õigeks liitsõna poolituse üksnes liitumiskohalt, kuna sellist poolitust soovivad õpikud (näiteks Piret Hiisjärve 6. klassi õpik). Lugemisülesandes pidas üks õpetaja õigeks 5. küsimuse vastust, et *Naissaar tekkis Vanapagana naise suremise tagajärjel*, põhjendades otsust sellega, et ka suremine on tegevus. Niisugune hindamise ebaühtlus ei tule muidugi kasuks õpilaste oskuste hindamisele üldisemal taustal, ent küllap on ka hindamisjuhendi koostajatel põhjust mõelda, kuidas küsitavusi edaspidi vältida.

Paneksin õpetajatele südamele, et nad märgiksid õpilase saadud punktid vastavasse lahtreisse korrektselt, nagu nõuab hindamisjuhend, st 2; 1; 0,5 või 0, ega jäta lahtreid tühjaks, kui seda pole juhendis ette nähtud, või kasutaks mõnd oma süsteemi, mis raskendab punktiarvestuse mõistmist ning statistilise kokkuvõtte tegemist. Oli õpetajaid, kes polnud tasemetöödele märkinud veerandihindeid. Seda tuleks siiski teha, et tulemuste analüüs oleks täpsem ja terviklikum ning õpilaste taseme hinnang objektiivsem.

Valdavalt olid tööd siiski korrektselt ja hoolikalt parandatud.

7. Õpetajate hinnangud ja ettepanekud

Õpetajad tagastasid 81 küsimustikku, neli õpetajat polnud üldse töö kohta arvamust avaldanud, kuus vastas vaid, et see oli kooskõlas teise kooliastme õppesisu ja õpitulemustega. Eelmise aastaga võrreldes anti tagasisidet oluliselt rohkem, mis on töö koostajaile muidugi väga oluline ja rõõmustav.

Õpetajate hinnangul vastas 2008. aasta tasemetöö teise kooliastme õppesisule kui ka õpitulemustele. Märgiti siiski mõistete „probleem“ ja „pajatus“ võõrust, samuti probleemi sõnastamise ning luuletuse peamõtte leidmise keerukust teises kooliastmes.

Enim põhjustas rahulolematust ebatäpsus tööde vormistuses: ülesandes A2/B9 puudus kaks punktiarvestuskasti, punktikastid polnud ridade või ortogrammidega täpselt kohakuti, tekstipõhiste ülesannete küsimuste sõnastus polnud piisavalt täpne. Ka hindamisjuhendi kohta tehti märkusi: segadust tekitas poolitusülesande A6/B5 hindamisjuhend; küsimuste juures, millele oodati kaheosalist vastust (näiteks kuulamisülesande 11. ja lugemisülesande 6. küsimus), võinuks olla ka sellekohane märg. Pandi ette loobuda hindamisel poole punkti süsteemist ning korrigeerida vastuste kaalukust antava punktisumma abil.

Kuulamisülesannet A1/B1 peeti kõige raskemaks ning luuletuse kujundikeelt 6. klassi õpilastele keeruliseks, käokellgi ei pruugi tänapäeva lapsele tuttav olla. Õpetajad eelistaksid enamasti kuulamisülesandeks proosatekti, mille mõtet on lihtsam tabada ja jälgida. Arvati ka,

et teistest halvemasse seisu sattusid nägemismäluga õpilased, kellele on keerukama teksti mõistmine vaid kuulamise järgi raske. Luuletust peetigi sobivamaks lugemisülesandesse. Kõige problemaatilisemaks hinnati ülesande kaheksandat küsimust, milles tuli õpilasel valida luuletuse meeleolu, sest kolm valikuvarianti olid tähenduselt liiga sarnased. Samuti peeti tähenduselt liiga sarnaseks 9. küsimuse vanasõnu *Aeg aitab unustada* ja *Aeg kõik asjad parandab*. Veel märgiti raskusena õige teema leidmist. Teemad olid sõnastatud pigem peamõttena. Kümnenda küsimuse väljendi *viskas vedru välja* hindamisel oodati vastusena ka otsest seletust, mis aga antud kontekstis ei sobi. Tõlgendusvastuste hindamine on alati raskem, mistõttu panid õpetajad ette anda niisugusel juhul hindamisel enam vabadust. Samas paistab siit ka välja osa õpetajate soov hinnata selliseid ülesandeid õpilase kasuks.

Kirjanike tundmise ülesanne A2/B9 andis põhjust kurta laste vähese lugemuse üle. Hindamissüsteemi ei peetud otstarbekaks, sest õpilane võinuks saada maksimumpunktid ka juhul, kui ta oleks alla jooninud kõik esitatud 22 nime. Arvati ka, et tööjuhendis võinuks märkida õigete vastuste arvu. Õpetajad jäid hätta punktide märkimisega, kuna puudus kaks punktiarvestuskasti.

Lugemisülesande A3/B8 teksti peeti töö kõige õnnestunumaks ja huvitavaks, ehkki detailirohkeks, raskusi tekitas tekst vaeglugejatele (liiga pikk tekst).

Ortograafiaülesandeist peeti keerukaimaks kokku- ja lahkukirjutamise ülesannet A9/B3, milles õpilased eksisid eeldatust rohkem. Poolitusülesande A6/B5 kohta arvati, et selles võinuks õigeks lugeda ka ühe õige poolituskohaga sõnad (eriti liitsõnade puhul). Kirjavahemärgistuse ülesandes A5/B4 hinnati põimlauseid liiga keerukaiks. Oli nii neid õpetajaid, kes eelistanuks enam ortograafiaülesandeid, näiteks algustähe kontrollimist, kui ka neid, kelle arvates tuleks suurendada just tekstipõhiste ülesannete hulka.

Üldiselt hinnati 2008. aasta tasemetööd pigem keeruliseks. Ülesandeid peeti huvitavaks, mitmekesiseks ja asjalikuks, loogilist mõtlemist ja tähelepanu nõudvaks, ent tööd mahukaks. Lisaülesande juurde õpilased sagedasti ei jõudnudki, oli ka neid, kes ei mahutanud kohustuslike ülesannete lahendamist lubatud ajavahemikku. Töö nõudis vaimset pingutust, hinnet „5“ saada polnud lihtne, kuid hindele „3“ sooritati see hõlpsasti. Nii mõnigi õpetaja tunnistas, et tasemetööde hinded tulid oodatust ning õpilaste veerandihinnetest madalamad.

8. Kokkuvõte

2008. aasta 6. klassi eesti keele ja kirjanduse tasemetöö oli üldiselt õnnestunud, ent keerukam kui varasematel aastatel (vt Tabel 1). Töö oli tasakaalus ja huvitav, pakkudes nii lihtsamaid kui ka keerukamaid ülesandeid, ning õpilastele üldjoontes jõukohane. Tasemetöö keskmine hinne, sooritamise edukus ja kvaliteet näitavad, et õpilased on teise kooliastme lõpus omandanud nõutavad õpipädevused keskmisel tasemel.